

Fig. 1. Hjerpsted. Ydre, set fra sydøst.

L. L. 1955

HJERPSTED KIRKE

TØNDER-HØJER-LØ HERREDER

Kirken — fra 1921 »indtil videre« *anneks* til Emmerlev¹ —, der ifølge Haupt gjaldt for den ældste i egnen, omtales 1514 som viet *S. Hans*² (jfr. sengotisk altertavle og klokke). Den betalte 4 skilling engelsk i cathedraticum og på reformationstiden 2 sk. eng. i procuratio (sml. p. 1025). Ved år 1500 nævnes Ribebispen som patron³, men kaldet besattes i alt fald senere ved valg.

Ved reformationstiden kom kirken under landsherren, fra 1544 hertug Hans, hvis patronatsret anerkendtes 1576—78, samtidig med at sognet henlagdes fra Ribe til Slesvig stift, hvor det blev, indtil det ved genforeningen atter kom under Ribe stift⁴. Efter hertug Hans's død 1580 blev kirken gottorpsk, indtil den 1713—21 kom under kongen.

Endnu i 17- og 1800'rne havde menigheden til dels bevaret sin valgret til kaldet, 1786 således, at amtmand og provst præsenterede, menigheden valgte og kongen konfirmerede.

Sagnet fortæller, at kirken er blevet bygget af frisere, »eller i det mindste besøgt« af disse⁵; en anden, nyere overlevering⁶ beretter, at kirken byggedes af to skibbrudne, men her kan foreligge sammenblanding med den til epitafiet p. 1398 knyttede tradition. Det sædvanlige vandresagn — samtidig navneforklarende —, at grundvolden flyttedes til det sted (»Her på stedet«), hvor man om morgenen fandt to køer liggende⁷, går også om denne kirke.

Kirken ligger vest for landsbyen, ensomt på det flade marskland lige ud til havet og ved vejen til sognets anden by, Koldby. Halvdelen af sognet er opslugt af havet. Den lille ø Jordsand, ca. 8 km ude i Vadehavet, skal være sognets gamle vestrand⁸. Kirkegården hegnes af kampestensdiger (omsat 1873)⁹ med en tæt læbevoksning; i syd er der fodgængerlåde, i øst port og låde med jerngitterfløje, begge steder mellem murede, pyramideafdækkede piller fra 1890, der kan indeholde rester af de samme år nedbrudte »maleriske (hvælvede)« porte (kronik); i sydvest er der en trætremlåde. På kirkegården i syd et bøgetræ plantet i 1920'rne af Christian X.¹⁰

Kirken består af romansk kor (med *†*apsis) og skib, sengotisk tårn, et våbenhus, muligvis fra 1709, og en korforlængelse fra 1715. Et sakristi er nedrevet. Orienteringen har afvigelse til syd.

Den romanske bygning, der må være rejst i to tempi, med skibet sidst (sml. tagværker), er opført af groft hugne *granitkvadre* udvendig (i korets nordside tillige et par *tufsten*) og *rå kamp* indvendig; i skibets taggavle optræder endvidere *tegl*, som synes at være oprindeligt materiale, i alt fald i vest. Kvaderbeklædningen er helt omsat. Bygningen står på en til dels attisk profileret sokkel (p. 1132, fig. 33—37), som er bedst udført under *†*apsis og kor; der må have været et byggestop lidt vest for triumfmuren (sml. p. 1390). Fra den sikkert først 1715 nedbrudte apsis stammer mange krumhugne kvadre i korforlængelsen; små, retkantede forlæg på de krumme sokkelkvadre viser, at apsidens har været smukt udformet med seks eller måske syv¹¹ blændingsfelter eller arkader, adskilt af lisener (eller halv søjler) som mange af tufstenskirkerne eller granitkirken Hygum (Haderslev amt p. 744). En enkelt synlig kilesten i korforlængelsen må stamme fra apsisbuen. — Nogle af korets hjørnekvadre er på plads, andre er udflyttet til forlængelsens hjørner. I korets nordmur er der en retkantet, kun 60 cm bred *præstedør*, der har mistet sin overligger (sml. sakristi), og et rundbuet, smiget vindue med monolitsål og overligger (udvendig højde 112 cm, sålens afstand fra sokkel 230 cm). Skibet, hvis romanske murhøjde er 425 cm, har i nord bevaret to vinduer svarende til korets (højde 104 cm, over sokkel 280 cm); en monolitoverligger fra et fjerde vindue ligger ved våbenhusets vestside. Af skibets døre, som i modsætning til præstedøren bryder soklen, er den søndre tilmuret, den nordre i brug, men udvidet i lysningen.

Indre. Triumfbuen er rund med overpudsede kragbånd. Både kor og skib har bevaret flere *romanske loftsbjælker*.

Tilføjelser og ændringer. Det lille, sengotiske *tårn* med gavle i øst—vest er opført af munkesten i munkeskifte samt kvadre fra vestgavlen, men skalmuret i udstrakt grad. Tårnrummet har uregelmæssigt rundbuet arkade til skibet, fladbuede vægblændinger i syd og nord samt i vest en blænding, der begynder ved gulvet, og hvis øvre afslutning er ødelagt af et rundbuet vindue; denne

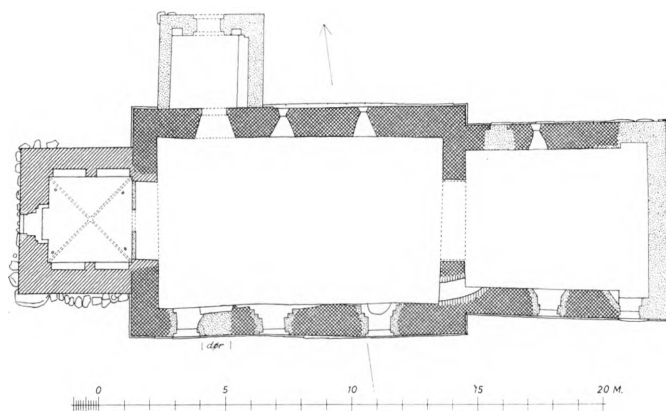

Fig. 2. Hjerpsted. Plan 1:300. Målt af El. M. 1955.

blænding er antagelig en mindelse om en oprindelig vestindgang (sml. Emmerlev p. 1373). Rummet har en samtidig krydshvælvning med kvartstensribber og trækhuller af munketagsten. Adgangen til mellemstokværket, der siden 1857¹² foregår via våbenhusets og skibets lofter, var tidligere ad en fritrappel i nord gennem en nu tilmuret dør i nordøst. Mellemstokværket har flere samtidige ankerbjælker, en slank, fladbuet og falsat lysåbning til de frie sider og til skibets loft en brudt gennemgang. På overgangen til klokkestokværket er der radiært stillede bomhuller; dette stokværks østmur hviler på en spids aflastningsbue, der er spændt over skibets tynde vestgavl, og til hvert verdenshjørne er der to fladbuede, falsede glamhuller, af hvilke de vestre er blændet ved skalmuring; den nyere gavl i vest er glat, mens den østre har bevaret sin blændingsdekoration af Tørninglen-type.

Våbenhuset foran skibets norddør er i sin nuværende form, trods taggavlens blændinger og kamtakker, næppe ældre end fra o. 1700, men i alt fald dens øst- og nordmur indeholder sikkert en ældre kerne. Materialet er granitkvadre og tegl i krydsskifte; den falsede dør har kurvehanksstik med prydskefter af bindere (sml. dørfløj p. 1396). I det fladloftede indre er der en muret bæk.

Den lille *korforlængelse*, der antagelig 1715 (jernankre) afløste apsiden, er opført af genanvendte kvadre og tegl i krydsskifte. Taggavlens dekoration minder meget om Emmerlev korgavl fra 1648 (p. 1374), men i Hjerpsted indgår der et udkraget savskifte i de vandrette bånd; forlængelsens eneste vindue, i syd, har kurvehanksstik, og de tre tilsvarende udformede vinduer i de romanske afsnits sydmur er muligvis fra samme tid. Forlængelsens indre har fladt loft som resten af koret.

†*Sakristi*. 1768 blev murværket forbedret i sakristiet¹³. Bygningen har formentlig ligget på korets nordside og haft adgang til koret gennem den gamle præstedør, hvilket kan være årsagen til, at dennes overligger er fjernet (sml. p. 1388).

Fig. 3. Hjerpested. Indre, set mod øst.

L. L. 1955

Tagværkerne er samtidige med de respektive bygningsafsnit, over de middelalderlige af eg, over de efterreformatoriske af fyr. Både korets og skibets, der hviler på svære murremme af kløvede stammer, er stærkt omsatte og supplerede med fyr, men på grundlag af de talrige oprindelige stykker tømmer, kan det fastslås, at de to tagværker er af forskellig type; korets svarer til Arrild (p. 1267 fig. 3), uden hanebånd, og skibets til Roager (p. 1171, fig. 4c); skibets østre spærfag er forskelligt fra de øvrige og hører uden tvivl aldersmæssigt sammen med koret (sml. p. 1388).

Kirken står i blank mur med hvidtede vinduesindfatninger og blændinger; tagene er blytækte. Nordsidens vinduer blev genåbnet ved restaureringen 1931 (arkitekt Axel Hansen, Ribe), de øvrige har rundbuede jernrammer fra 1880⁹. Kor og skib har gråmalet bræddeloft på undersiden af bjælkerne, i skibet delt i seks felter ved udsavede lister og med reliefskåret indskrift i ovalfelt: Kirke-werrer samme tid . Søren Meckelsen . Hierpsted . Tøge Lydtsen . Kaaldby anno 1686¹⁴.

Solur (fig. 12) 1776, på skibets sydmur, af rødbrun kalksten med indskrift i reliefversaler: Peder Hansen Jerps[ted] Hans Hansen Kolb[y] samt årstallet og Pol-Høy 55 Gr.

†*Kalkmalerier*. 1931 blev der afdækket rester af en senmiddelalderlig(?) bemaling i rødbrunt og sortegråt: 1) på korets nordvæg, vestre del, en blomster-

Fig. 4. Hjerpested. Indre, set mod vest.

L. L. 1955

kurv, 2) på skibets nordvæg, østligste del, overkroppen af en Andreas(?)figur i naturlig størrelse, 3) på triumfmurens vestside, en slags perspektivisk terningmønster, der synes at have dækket hele muren, og som mod bræddeloftet afsluttedes med en frise af kortstilkede blomster (små bægerblade og store, udsvajende kronblade), 4) i selve triumfbuen, på vangerne det nævnte terningmønster, på kragbånd og stikkets underside en rankedekoration. Endelig blev der ved østkanten af skibets østre nordvindue afdækket en navneliste (fortegnelse over givere?), malet med sorte versaler og af yngre dato: R .. avse., [R. Lavsens?], ..Tamsen, B. L. Sørensen, J. Nissen, N. T. Gis.. D. Hansen, ..Bosen, ..Tysen, ..Lassen, ..as Tysen [Las T.], ..Persen. Overhvidtet.

INVENTAB

Inventaret maledes og istandsattes 1685, 1856 og 1931 i forbindelse med en almindelig restaurering.

Alterbord, muret af munkesten, med (nyere?) skråkantgesims. Flere hvidtelag.

Alterbordsforside (fig. 5) med reliefskåret årstal 1622, fra samme værksted som antemensalet i Skast kirke fra 1619, begge naive og gammeldags ungrenæssanceagtige arbejder i »Ribestil«. I de lire muslingeskalarkader står dyde-

figurer: Håbet (uden anker), Troen, Retfærd og Styrke; pilastrene har tunge, gotiserende blomster; i postamentfeitet akantus, i frisefeltet beslagværk. Profiler, gesimser og buepartier er pålagte, alle bunde og tandsnit stemplet med nioddet snedkerstjerne. Arkader og gesimser er hvide, i øvrigt er anvendt rødt, gult, matgrønt og sort.

†*Alterklæde* af rødt fløjl, broderet med guld og sølv, skænket 1751 »af et Par Folk i Højer til en Amindelse af deres afdøde Søn«¹⁵.

Altertavle, af umalet eg, skåret 1938—40 af bager og billedskærer Peter L. Brodersen i Hjerpested og af ham skænket til kirken. I storfeltet relief: Kristus hos Martha og Maria (efter Dorph), i sidefelterne: Moses og Johannes Døber, i topstykket Golgathagruppe, i postamentet Emmaus.

Altertavle, sengotisk, skab, 143 × 139 cm, og to glatte fløjdøre til malerier bevaret. Muligvis er det den tavle, der omtales i Ribe ærkedegnens dagbog 1515. Ifølge den havde kirken otte gylden i sine gemmer, som Lukas maler i Flensborg skulde have for en tavle med S. Johannes. 1521 bemærkes sammesteds, at »the effterskrefne penge haffuer lucas maler fanget wdi vlensborgh paa en taffuel, xx gyld. plus xii rinske gylden«, og samme år skyldte kirken Lukas maler 20 gode mark^{16a}. Skabet har omløbende rundstav; der ses spor af vandret midtdeling og af baldakin. Rammestykkerne er sinket sammen på gering og holdes på bagsiden sammen af en vandret fjæl med svalehale og nakke. Fløjenes rammer har stejl karnis forneden og overalt på bagsiden skråkant. Samlet med aftrappet fals. 1902 fjernedes et gult kors fra midtskabet, og i stedet opstilledes et relief af korsfæstelsen, skåret af P. Brodersen (kronik). I skabet ses rester af kridtgrund med oprindelig rød farve i hjørnerne. 1685 stafferede Rasmus Pedersen Springenberg altertavlen¹⁶. Fløjenes meget tarvelige malerier (fra 1855) forestiller engle. På loftet henligger senere tilføjelser (topstykke, udsavede vinger m.m.) af ringe kvalitet, alt sikkert fra 1855. 1881 omtales to gotiske træfigurer fra en altertavle¹⁷ (sml. Haupt II, 580); 1921 kaldes altertavlen for et simpelt brædt, og de deri opstillede figurer enten op- eller nyskårne. Bag orglet.

Altersølv. *Kalk* sammensat af dele fra forskellige tider; ældst, fra midten af 1500'rne, er den lave, sekskantede fod med aftrappet fodplade, standkant med indslåede kryds og små, spidse akantusblade ved overgangen til skaftet. Fra 1700'rne er tre S-volutter på hvert skaftled, ligesom den fladtrykte knop med smalle, tætsiddende tunger på over- og undersiden. Stort bæger fra o. 1800 med empire-slyngbånd. Godt 17 cm høj. Under bunden indridset: XXVII ½ lot og 26 lott 3 qt. *Disk* med graveret cirkelkors, hvis arme ender i bladflige og står på bund af tætsiddende, graverede, koncentriske cirkler. *Oblatæske*, skænket 1745, oval, glat, 9,2 × 7 cm og godt 4 cm høj, med rundstavkantet låg; på rundstaven graveret symmetriske akantusblade omtrent som på alter-

Fig. 5. Hjerpsted. Alterbordsforside 1622 (p. 1391).

L. L. 1955

stager nr. 1; på låget graveret, kronet monogram »CP 1745« over krydsede palmegrene, måske for Christian Peträus, der blev sognepræst 1740. Under bunden Tønders byvåben og mestermærke BC i hjerte, sikkert for Berendt Christiansen (Bøje p. 415). *Vinkande*, hvid, af porcelæn; under bunden flakt ørn over: CT Altwasser¹⁸. *Tinflaske* (fig. 7), ottekantet, med skruelåg; graverede versaler: »Jerpstedt Kirckken-Flasck 1716«; godt 23 cm høj; ude af brug.

**Oblatæske* (fig. 6) (pyxis), o. 1250, af kobber med afslidt forgyldning ud- og indvendig, cylindrisk, 2,3 × 5,5 cm, med kegleformet, 2,5 cm højt låg, der har været kronet af et kors. Omkring æsken løber en graveret majuskelindskrift: » * Ecce salvs mvndi verbvm patris ostia vera viva caro deitas«, fortsat på låget: »integra vervs omo ihesvs nasar(env)s« (»se verdens frelse, faderens ord, den sande indgang, det levende kød, den ubesmittede guddom, det sande menneske, Jesus Nazaræeren«). Af bogstaverne er N og D gotiserende. I Flensborg bymuseum.

Alterstager. 1) Sidste halvdel af 1600'rne, glatte, af form som renæssance-bordstager (svarende til Højer p. 1037), 59 cm høje. 2) Skænket 1736, af meget lyst malm, 34,5 cm høje, med fladt hvælvet fod- og lyseskål, midtdelt, flad knop mellem balusterled; tre retkantede fødder.

Alterskranke 1856¹², med slanke jernbalustre.

Døbefont, romansk, af granit, af een sten, 69 cm i tv., af (dobbelt) arkadetype med fire hoveder (fig. 11) på både kumme og fod. Stafferet 1685 af maler Springenberg¹⁶; spor af rød farve. Midt i koret (Mackeprang: Døbefonte p. 307).

Dåbsfad, nederlandsk, o. 1650, af messing, 37 cm i tvn., med drevet fremstilling af »spejderne« og herudenom cirkelbånd med versalindskrift: GEWART DER IN FRIDEEA7W..DER IN FRIDE etc. *Dåbskande* 1931.

Fontehimmel (sml. fig. 4), stafferet 1747, lanterneformet, sekskantet med udsavede balustre; akantustopstykkerne på de to gesimser og hængestykkerne under den øvre er fornyet i oprindelig form 1931 af C. L. Brodersen (tre oprindelige topstykker er nu anvendt under prædikestolen); gruppen i lanternen, Johannes døber Jesus, er ligeledes skåret af Brodersen. Staffering som stoleværk; i de to frisefelter sekundær fraktur, hvorunder ældre, tilsvarende skrift: »Gaaer hen og lærer« etc. »1747 — — Renoviert 1810«. I oprindelig kæde i korets nordvesthjørne.

Krucifikser. 1) Sengotisk, o. 1450—75, af type som Toftlund (Haderslev amt p. 837), 45 cm højt; sekundære arme, nyere kors. Over triumfbuen. 2) 1954, skåret af C. L. Brodersen, umalet eg. Ved prædikestolen.

†*Korbuekrucifiks*. Beskrives af Haupt (II, 580): Totrediedel størrelse, med krone, stort lændeklæde, lodret hoved, død; tidliggotisk, med tilslutning til det i Tønder (p. 960). 1898 faldt det ned og gik i stykker, hvorfor det erstattedes af et nyt, bronzeret, af zink (kronik). Ifølge beretningen o. 1910 lå det gamle krucifiks forfaldent på loftet; kronen betegnes som en simpel ringkrone, håret som blødt faldende, armene stive, med skilte fingre og fødderne korslagte. På loftet ligger endnu en del af en korsarm med ringskiver langs randen og kvadratisk afslutning.

Prædikestol (sml. fig. 3) i renæssance, o. 1580, fra samme værksted som prædikestolen i Løgumkloster (p. 1119) og den tidligere stol i Møgeltønder (p. 1315), nu i Keitum, m.fl., oprindelig af form som en femsidet polygon, nu på seks fag; de to nærmest triumfvæggen i forlængelse af hinanden og vægfaget bøjet vinkelret ud fra sydmuren. Denne ændring kan tidligst være foregået, da stolen fik sin himmel, hvis form passer til stolens nuværende. Prædikestolens fem oprindelige fag viser de fra de to ovennævnte stole kendte dydeskikkelser efter Peter Flötners plaketter (jfr. under Møgeltønder): »Iusticia« med sværd og vægt, »Fides« med kors og kalk (fig. 8), »Spes« uden attribut, dansende, i pirouette, »Fortitudo« med søjle og »Temperantia« hældende vand i vin; i partiet over bueslaget skimtes »perspektivhuller« under overmalingen. I de konkave hjørnelister står langstrakte, flade hermer. Herme nr. 2 fra sydvæggen er gennemsavet og støder lige op til nabofeltets herme. I frisefelterne reliefskårne versaler: »Herrens ord bliver evindeligt« på latin og i postamentfelterne englehoveder; under malingen på postamentfremspringene skimtes indlagte firkantfelter.

Det senere felt, nærmest triumfmuren er tilsat i årene efter alterbordsforbundens udførelse, idet vi her møder et relief (fig. 8) af »Styrken« med »Forti« i

E. M. 1953

Fig. 6—7. Hjerpested. 6. *Oblatæske (p. 1393). 7. Vinflaske 1716 (p. 1393).

L. L. 1955

navnekartouchen, stivere end de andre prædikestolsfigurer og efter samme skabelon som alterbordsforsidens »Styrke«, men dog mere rutineret skåret end denne. Fra samme hånd stammer de fire englehoveder under stolens hjørner. 1931 anbragtes dels topstykker (tre) fra fontehimmelen, dels nyskårne som hængestykker, og de to englehoveder mellem dem nærmest triumfvæggen til-sattes. Kanneleret, jonisk bæresøjle. Opgang gennem triumfmuren.

Himmelen, vel fra begyndelsen af 1620'rne, har gesims med fyldinger under æggestav og ædelstensbosser på hjørnerne. I fyldingerne reliefversaler (latin): »Math. X. Thi det er ikke eder, som taler« etc. De fem topstykker er af Tønder-type med småfigurer af (fra venstre): Peder, Bartholomæus, Filip, Simon og Johannes. Under hjørnerne englehoveder (eet fornyet) og mellem dem smalle hængestykker. I hængestykket mod vest spores i et lille midtfelt rester af tre reliefversaler, hvoraf kun de to kan læses: ? CL (snedkersignatur?). Selve loftet er, formentlig i baroktiden, fornyet i fyr. 1685 stafferede maler Springenberg prædikestolen¹⁶; den maledes atter 1855—56¹² og 1931. Storfelternes relieffer er hvide; blå baggrund for hermer, englehoveder og apostelfigurer.

Stolestader (fig. 3) med barokke, trekløveragtigt afsluttede gavle og eenfyldingsdøre, formodentlig fra o. 1750—75, begge dele gjort bredere i nyere tid, sikkert 1855, da bænke og rygstød fornyedes (kronik). De fire døre under vest-

pulpituret har beholdt deres oprindelige bredde (37 cm), ligesom 19, der ligger på loftet; disse har desuden bevaret deres oprindelige S-formede klinkefald. I salmebogshylderne er indsat gamle brædder med sortmalede reliefversaler, f.eks.: »Hielp mig fra alle mine forfølgere og redde mig Ps. 7. 1623«. Indgangspanelet består til dels af renæssancefyldinger fra o. 1580 (jfr. degnestol), bl.a. fem fyldinger med foldeværk; her er også indsat et brædt med englehoved omgivet af rosetter. På loftet ligger et 395 cm langt fyrrebrædt med fladsnit sva- rende til en del af indgangspanelet. Ifølge Haupt var næsten hele nord- og sydvæggen dækket af panel med enkle renæssancefyldinger. Stoleværket er nu cremefarvet med blå kanter foroven; under denne overstrygning ligger ældre blå med grønt skær.

Flere smukke *smedejernsstandere* på loftet, een med P. M.

Skrifte- eller *præstestole* (sml. fig. 4). 1) Af skabstype, med fyldinger forneden og gitter (skydevinduer) foroven, sammenstykket af renæssance- og barok- panel (ifølge beretningen o. 1910 bar den årstallet 1715); gamle bukkehorns- beslag og klinklås med udstanset: HHI — IV ? S. Farve som stolestaderne. I korets sydvesthjørne, foran opgangen til prædikestolen. 2) Af samme type, tre fag med skydegitter foroven; blåmalet. På loftet.

Ifølge indberetn. o. 1910 var der under pulpiturets nordre del et †»*Jorde- moderbur*«.

†*Kirkekiste*, af eg, stærkt jernbeslået, omtalt 1881 under sager ude af brug¹⁷.

Dørføj, af eg, med pladelås og nøgle, muligvis fra 1709, hvilket årstal fin- des på nøglen. I våbenhuset.

Pulpitur i vest på seks stolper, deraf to balusterformede med kapitæler hvorpå: 1709—1931. 10 malerifelter adskilt af slanke barokfyldinger med bue- tunger, lignende i frise og postament, de sidste med skrift; gennembrudt hænge- værk af S-bøjler adskilt af hjerter; smal trappeopgang i tårnrummet. Maleri- erne (jfr. Døstrup pulpitur) efter gængse kobberstik¹⁹: 1) Bebudelsen; herunder: »Du skalt undfange ... Luc. 1, 31«, 2) fødselen, Gal. 4,4, 3) omskærelsen, Luc. 2,21, 4) dåben, Matth. 3,17, 5) nadveren, 1. Cor. 11,26, 6) Golgatha, på kor- set, Joh. 19,18, 7) gravlæggelsen, Matth. 27,59, 8) opstandelsen, Apoc. 1,18, 9) himmelfarten, Marc. 16, 19 [galt opmalet: 16,27], 10) dommedag, Matth. 16,27. Façaden er mørk cremefarvet med hvide bosser og profiler om male- rierne, ultramarin og grå æggestav, gråt hængeværk. Maleriernes hovedfarver brunt og rødt. På pulpiturets bagside, sydligste fag, ses under malingen: N . I L . M . N . 17 (resten borthugget).

Orgel leveret af Johs. Andersen og co., Ringkøbing, til Folding kirke (Ribe amt), hvorfra 1945 købt til Hjerpsted¹. Manual, tre stemmer, træpedal.

Pengeblok, 17—1800'rne, af eg, 78 cm høj, sparsomt jernbundet, jernlåg med pengetragt, to halvmåneformede hængelåse. På loftet.

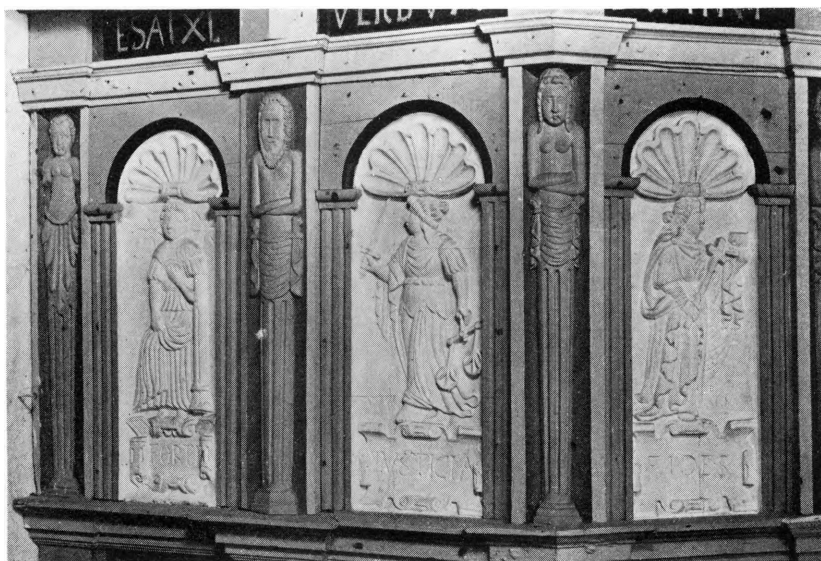

Fig. 8. Hjerpested. Prædikestolsdetalje (p. 1394).

L. L. 1955

Fire *salmenummertavler* med S-bøjle-rammевærk, til at skrive på med kridt. Sortmalede. På loftet.

Præsterækketavle 1938, skåret af P. Brodersen (sign.). På skibets sydvæg.

Relief, malet, Kristus banker på døren; skåret af P. Brodersen og skænket af samme 1906 (kronik). På korets sydvæg.

To enkle *ligbårer*, stigeform, sortmalede; på loftet.

Klokker. 1475, ifølge Uldall (p. 223) støbt af Peter Hanssen, Flensborg. Slanke minuskler i dobbelt skriftbånd: »maria bin h geehten dat kerspел to herpetsde let my gehten in de ere sente iohan(n)es ihesvs nasarenvs rex ivdeorvm mccccxxv god gef siner sele cat(!) de myge gothen hat« (»Maria er jeg kaldet, Hjerpested sogn lod mig støbe til ære for S. Johannes; Jesus af Nazareth, jødernes konge. 1475. Gud give hans sjæl råd (cat for rat), som har støbt mig«). Tvm. 78 cm; revnet og svejset 1909—10 af Ohlsson, Lübeck (kronik), atter svejset 1955 og nyophængt af Aug. Nielsen, Roslev.

Gammel *klokkestol* af eg.

GBA VMINDEB

Epitaf 1683, over Tyge Thomsen (fig. 9), snedkret. Storfeltet flankeres af »Troen« og »Håbet« (med fugl), topstykket af snosøjler, gavlen af Moses og Abraham (skriftbånd). Topfiguren, Kristus stående på drage og kranium, nu over skibets norddør. Billedskærerarbejdet, især de karakteristiske hoveder (fig. 10) med store øjne og diminutiv hage, svarer ganske til Højers fontehimmel fra 1685 (p. 1038) og er fra samme værksted. I storfeltet maleri, olie på træ, af »fodvasken«; ar-

L. L. 1955

Fig. 9. Hierpsted.

Epitaf 1683, over Tyge Thomsen (p. 1397).

Mindetavle over faldne i verdenskrigen 1914—18, af P. Brodersen. På skibets nordvæg.

Gravsten. 1) O. 1664. »...dannemand Hans Tycksen, kirckewerger ... sognefog.. udi ...rvpsted sogn ... 1664«. Grå kalksten, 236 × 130 cm, med forvitrede reliefversaler i randskrift; hjørnecirkler med evangelisttegn, retkantfelt med opstandelsesrelief i oval laurbærkrans, lille felt herunder med dødssymboler. Ved korets østmur.

2) O. 1665. Tyge Tomsen, »kirckewerger och sandmand udi Hierpsted udi 36 aar«, d. 5. feb. 1665, 78 år gl., og hustru Anna s[al]. Tyge Tomsens, d. □ Som foregående, 203 × 102 cm, og med omtrent samme udstyr. I fire stykker, der sammenholdes af jernbånd. Syd for kirken. Sml. epitaf.

rangementet med pulten, bogen og de brændende lys i baggrunden til venstre har maleren taget fra et stik af Rubens' nadver. Farverne er mørknede, lidt urene, med hvide glanslys, mørk interiørbaggrund og vissengrønt draperi. I topfeltet gyl-den fraktur på sort: »Zur Gottes Ehren und dem Ehrbahren Wohlgeachten Sehl. Tycho Thomsen seinen Lieben Vatter und seinem(!) lieben Mutter, der Ehr und Tugend-sahme Sehl. Anna Tychse(n) ist diese Epitaphium aus kindlicher Liebe zur Christlicher Gedächtnis dieser Kirche(n) verehret von ihren liebe(n) Sohn Thomas Tychse(n). 1710 de(n) 7. May von dene(n) nachlebende(n) Erben Renoviret worden«. Opbyggelige indskrifter i hængestykket og gavlfeltet. Den brogede staffing fra 1710 gen-tager sikkert i hovedsagen den oprindelige. Til epitafiet er ifølge Danske Atlas¹⁵ knyttet den tra-dition, at det var skænket af skip-per T. T. efter løfte givet i havs-nød. På korets nordvæg; sml. grav-sten nr. 2.

L. L. 1955

L. L. 1955

Fig. 10—11. Hjerpsted. 10. Detalje af epitaf 1683 (p. 1397). 11. Detalje af døbefont (p. 1393).

3) O. 1718. Tyge T... »kirckewerger til Hierepsted kirck oc sandermand«, d. 18. juni 1712 ... og hustru Bold..., d. 18. dec. 1718, 84 år gl. Som foregående, 198 × 123 cm, og med omtrent samme udstyr; indskriften stærkt forvitret. Ved korets østmur.

4) O. 1740. Nicolaus Claudius, sognepræst her 15½ år, d. 4. jan. 1740, 62 år og 2 mdr. gl. Lysrød kalksten, 165 × 120 cm, med fordybede versaler i felt med affasede hjørner. Akantusværk. Ved korets østmur.

5) O. 1743. Merred Chrestens kone af Ierrsted, d. 13. juli 1743, 61 år gl. »Die lefvede til samen i 37 aar«. Lysgrå kalksten, 93 × 67 cm, med reliefversaler i oval; i to stykker. Ved korets østmur.

6) O. 1801. Johann Rethelif Jensen, f. i P...ebul 4. okt. 1728, d. i Ierpsted 23. juli 1801, og hustru Maria Jensen f. i Høier 1. feb. 1736, d. i Ierpsted 30. nov. 1791, »begge Stedets Præstefolk«, samt Maria Jensen, f. i Høier ... d. juni 1798, ... Carstensen... d. 4. feb. 179?. Lysgrå kalksten, 173 × 122 cm, med reliefversaler. Retkantet skriftfelt i blad- og blomsterramme; tværriflet kant. Øst for kirken.

7) O. 1828. Mette Maria Outzen, pastorinde, f. 30. juni 1791, d.... 1828. Grå kalksten, 83 × 63 cm, med fordybet skriveskrift. Øst for kirken.

KILDER OG HENVISNINGER

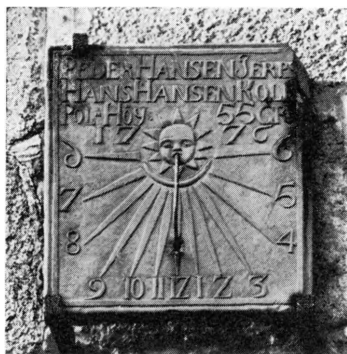
LA. Åbenrå. Hjerpested præstearkiv: Cd. 1728—94 (div. år). Kirkeregnskaber for Hjerpested sogn. — C 2. 1842—1916. Kirkeregnskabsbog. — Tønder provstearkiv: 1637—1873. Kirkeregnskabsbog. — Tønder kirkevisitatorium: (aflev. fra Kiel) nr. 642. Betr. die Kirche zu Jerpsted de 1724—1858. — Hjerpested sogn. — Lø-Møgeltønder kirkevisitatorium: 1873—77. Kirkevisitatorialsager fra Hjerpested, Randerup og Visby sogne. — Se i øvrigt arkivalier for Tønder provsti i almindelighed p. 932. — Gemeindechronik o. 1896 ff. (i Emmerlev præstegård, arkivet). Kirkeklokkecirkulære af 1918 (NM). — Museumsindberetninger af S. A. Claudi-Hansen o. 1910, M. Mackeprang 1921 (notitser) og Egmont Lind 1931 (kalkmalerier). — Undersøgelse og beskrivelse ved Elna Møller, Erik Moltke og Marie-Louise Jørgensen 1955.

Haupt II, 579 ff. — C. M. Petersen, i Den nordslesvigske Kirke (under red. af H. Hejselbjerg Paulsen) II, 1948, p. 99 ff.

¹ Den nordslesvigske Kirke p. 100. ² SJyAarb. 1941, p. 3. ³ Repertorium 2. rk. nr. 9012, 12401. ⁴ Johan Hvidtfeldt, i SJyAarb. 1941, p. 54. ⁵ Jensen. Statistik p. 392, jfr. Danske Atlas VII, 287. ⁶ SJyMaanedsskrift 2. årg., 1925—26, p. 192. ⁷ Flensborg Avis 14. sept. 1935 (optegnelse i Dansk Folkemindesamling). ⁸ Haupt II, 579 og Sønderjydske Stednavne. III. Tønder amt, 1933, p. 316; jfr. Danske Atlas VII, 287. ⁹ Hjerpested præstearkiv: 1842—1916. Kirkeresk. ¹⁰ Den nordslesvigske Kirke p. 100.

¹¹ På de synlige sokkelkvadre ses forlæg for to endelisener og fem mellemfaldende, men da tre sokkelsten under gavlen er skjult af gravsten, kan der meget vel være forlæg for endnu en mellemfaldende lisén. En opdeling af apsis med et lige antal felter er det almindelige, men som eksempel på et ulige antal kan dog nævnes den fine apsis på Staby kirke, Ulfborg hrd., Ringkøbing amt, se H. Storck: Jydske Granitkirker, 1903, p. 8.

¹² Tønder kirkevisitatorium: 1856—62. Visitationsprotokol. ¹³ Hjerpested præstearkiv: 1728—94. Kirkeresk. ¹⁴ Ifølge regnskaberne (LA. Åbenrå. Ribe bispearkiv: arkidiakonats kirkeregnskaber for Lø, Møgeltønder m.fl. hrdr. 1554—1700) blev der lagt nyt loft i kirken 1641, men også 1787 (note 13) må der have været arbejdet på kirken, bl.a. med indlægning af bjælker. ¹⁵ Danske Atlas VII, 287. ^{16a} SJyAarb. 1941, p. 6. ¹⁶ LA. Åbenrå. Ribe bispearkiv: arkidiakonats kirkeregsk. f. Lø, Møgeltønder m.fl. hrdr. 1554—1700. ¹⁷ LA. Åbenrå. Tønder provstearkiv: ang. kirkebygninger og deres inventar 1879—1920. ¹⁸ Måske den alterkande, der købtes 1854 (note 9). ¹⁹ Således svarer omskærelsen til Haderslev hospitalskirke, skab (Haderslev amt p. 217 f.), røverne i Golgatha-scenen til Emmerlev altertavle (p. 1376), dommedagssenen til loftsmaleriet i Ubjærg (p. 1284; Goltzius-stik), hyrdernes tilbedelse, nadveren og Golgatha til Døstrup pulpitur etc.

L.L. 1955

Fig. 12. Hjerpested. Sotur 1776 (p. 1390).